

"זכרון מואיר"

פרשת השבוע

[רבינו בחיי זצ"ל]

שמחה לאיש במענה-פיו, ודבר בעתו מה טוב. (משלי ט"ו - כ"ג). האיש, כשהוא מדבר דבריו בחכמה יש לו שמחה על זה, לפי שהדיבור הוא מצד השכל בסיבת הנפש השכלית שבאדם וכו' כי הדיבור יבא מאת ה' וכענין שכתוב (משלי ט"ז - א') לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון. וכו'. ועל זה הזכיר שלמה ע"ה בכאן וכו' כי אע"פ שהאדם מדבר נכוחות וענינים שכליים אמתיים יש לו להתגבר על תאוותו ולמשול ברוחו שלא ידבר מן הנכוחות ההם רק דבר בעתו.

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וגו'. (וי"ד - ב'). אמרו במדרש (תנחומא ב'): "מות וחיים ביד לשון (משלי י"ח - כ"א), הכל תלוי בלשון, זכה לחיים, לא זכה למיתה, עסק אדם בתורה בלשונו זכה לחיים, והיא התורה שנקראת עץ חיים וכו', והיא רפואתו של לשון הרע שנאמר מרפא לשון עץ חיים. עסק בלשון הרע מתחייב בנפשו למות, שקשה לשון הרע משפיות דמים, שכל מי שהורג אינו הורג אלא נפש אחת, אבל המספר לשון הרע הורג שלושה, האומר והמקבלו ומי שנאמר עליו וכו'. קשה לשון הרע משפיות דמים ומגילוי עריות ומעבודה זרה. וכו'." מאחר שיש מות וחיים ביד לשון, מי שאוהב הלשון והוא החפץ לדבר תמיד, ישתדל להרבות אליו שכר וידבר בעניני חכמה ותוכחות חיים והאמת והשלום, וכו' ויהיה שכרו רב וכו', וכאשר הוא רגיל לדבר יותר משאר בני אדם כן ירבה שכרו. וכו'." והתורה תודיע אותנו בעונש לשון הרע כי מי שאינו נזהר ממנו הוא נענש ולוקה בצרעת, ומזה נקרא "מצורע" אשר ביאורו "מוציא שם רע" כי שם העונש מבאר החטא שנענש עליו, ויצריכנו הכתוב קרבן לכפר על חטא הלשון, ואין לו טהרה אלא על ידי כהן.

*

*

*

פלפולא דאורייתא

ברכת "על ביעור חמץ" על הבדיקה ועל הביעור

איתא בס"י תל"ב ס"ב, בברכה אחת יכול לבדוק כמה בתים, ואם בעל-הבית רוצה יעמיד מבני-ביתו אצלו בשעה שהוא מברך ויתפזרו לבדוק איש (איש) במקומו על סמך ברכה שברך בעה"ב. [והוסיף הרמ"א], הגה, ונוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, ומיהו אם לא נתן לא עיכב דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא.

ולכו אפשר לומר שהברכה קאי רק על הבדיקה, והא דנוסח הברכה "לבער" משום דזוהי התכלית של הבדיקה [כמוש"כ הבית-יוסף בדרך הב' בביאור דברי הטור]. (ורחוק לומר כדי דלא לית למיטעו). איברא דבתחילת דברי הבית-יוסף נר' דהברכה קאי על הביעור, [ובפרי-מגדים ובבית-מאיר נר' דגם לפי הדרך הב' (הנ"ל) בבית-יוסף עיקר הברכה על הביעור].

והחשש דהוי ברכה לבטלה, הוא מצד נוסח הברכה, וכמבואר להדיא בלשון הרמ"א דתליא בכונת האומר. (וצע"ק לשון המשנ"ב ריש סק"ג).

ובמשנ"ב (סק"ג) כתב, והט"ז כתב עוד, דהברכה קאי על מה שיבער למחר בודאי מה שישיר מאכילתו, אלא שמהיום מתחיל ע"י הבדיקה וכנ"ל בס"י תל"א, וכן הסכימו האחרונים לדינא, וע"י בחק יעקב שכתב דמכל מקום אין ראוי לבטל מנהגן של ישראל, וכו'. - (משנ"כ "וכנ"ל בס"י

תל"א", לכו כונתו למשני"ב שם סוף סק"ב). - ולכו גם מהט"ז מתבאר דעיקר הברכה על הביעור דאי לאו הכי איך מהני בייעור שאינו נובע מהבדיקה.

ובשעה"צ (סקי"ב) הוסיף, ובפתחי-תשובה הביא בשם עמק-הלכה, דכהיום שהמנהג לכבד ולנקות הבית מכל חשש חמץ קודם ליל י"ד, יש למנהג זה יסוד מדינא עיי"ש.

ויש להעיר דלפי"ז הוא ענין אחר לגמרי דלולא הפתיתים אין כאן ענין בדיקת חמץ כלל, [אבל נידון הרמ"א והט"ז אמאי לא הוי ברכה לבטלה מצד "נוסח הברכה" וכנ"ל]. ולפי"ז ראוי להניח פתיתין בשיעור כזית דהא נחלקו הפר"ח והחיי"א אם יש חיוב לבדוק מפירורין פחות מכזית. [ולפי מה שדנו הרמ"א (בשם המנהג) והט"ז, עי' שער-תשובה (סק"ג) שהביא שנכון להניח פתיתין קטנים פחות מכזית, ואולי הטעם דסגי בזה שבביעור איכא כזית וצ"ע].

והנה גם להט"ז קאי הברכה גם על הבדיקה (אף שעיקר הברכה על הביעור וכנ"ל), דאי לאו הכי איך מברכין כמה בודקים כל אחד לעצמו, דמדמוציא אותם מוכח הכי, [ואין לומר דהתם ב"שומע כעונה" ליכא משום ברכה לבטלה עי' צל"ח ברכות דף כ: עפ"י שיטת רש"י שם, דיעוי בטור (סוף סי' תל"ב) דמבוי דאם לאו משום "ברוב עם הדרת מלך" היו מברכין כל אחד לעצמו]. אמנם עדיין צ"ב כיון שכל הטעם דלא הוי ברכה לבטלה משום הביעור איך מברך כל אחד לעצמו הרי את הביעור עביד רק בעה"ב, ולכו לא משמע דבכה"ג דכמה בודקים בעינן להט"ז שיניחו פתיתין ואי לאו הכי הוי ברכה לבטלה [לכ"פ כשמברך לעצמו], והמה "בני ביתו" ויתכן שאין להם חמץ משלהם. - [ועי' במשני"ב סק"ד פלוגתת אחרונים במי שבדק בלא ברכה אם מברך בשעת שריפת החמץ].

והנה יש אומרים (?) שכשניקו הבית היטב אפשר קצת לצרף זאת אל הבדיקה, דבשעת הניקוי הוי כבדיקה קצת.

והנה בשו"ע סעיף א' כתב ויזהר שלא ידבר בין הברכה לתחילת הבדיקה, ובמשני"ב (סק"ה) כתב, ובדיעבד אם שח בדברים שאין צורך הבדיקה יחזור ויברך דהפסיק בין הברכה להמצוה. והנה אם מתחיל בבדיקה בחדר שלא הניחו בו פתית, הוי הפסק בדיעבד אם שח קודם שהתחיל לבדוק במקום שהניחו בו. ואם התחיל לבדוק במקום שהניחו בו, אף שעדיין לא מצא אפי' פתית אחד לא הוי הפסק, כיון דהבדיקה עצמה מתחלת קודם שמוצא בפועל,

וכן לפי דברי השעה"צ בשם "פתחי תשובה", מ"מ לאחר שהניח פתיתין כל מקום שהוא בכלל הספק אם הניחו שם פתיתין הוי בגדר "אינו בדוק". והנה עיקר הדבר דחשיב בדיקה כשיכול לשאול [את בני-ביתו היכן החביאו] הוא חידוש, ולכן אם אינו יודע אם החביאו בחדר זה יתכן דלא סגי בזה, דצ"ב אם להפתחי-תשובה עצם האיסוף הוא בגדר "בדיקה" או דאע"פ שיכול לשאול מ"מ במציאות הוא בודק בכחות עצמו, (אמנם אם אין לו מי לשואלו לכו מצב זה חשיב "אינו בדוק"), וצ"ע. - (ושמעתי בשם הגאון מטשיבין זצ"ל וכו', אבל יתכן שאמר כן רק לגבי הנידון ד"ברכה לבטלה"),

יש לחקור במדלקת נר ביו"ט במקום אחר, אם חוזרת ומברכת, ולכו יש להוכיח מהכא דשני בודקים מברך כל אחד ואע"ג שהמצוה אחת היא של בעה"ב לבדוק בכל המקומות. (ועי' קונטרס "נרות שבת"). ואולי שאני כשהיתה דעתה להדליק לאחמ"כ בבית אחר. וצ"ע. אמנם י"ל דאין מצוה להדליק בהמשך הלילה, ולכו הכי משמע במשני"ב (סי' רס"ג סקמ"א), ואולי י"ל דכהיום שסדר-היום הוא שאין הולכין לישון מיד חל חיוב שיהא הנר דלוק גם בשעה זו וצ"ע. והעירו דאפשר דתלוי אם (במקום השני) מדלקת משום המצוה.

דין בליעת חמץ ע"י כלי שני

איתא בשו"ע סי' תמ"ז ס"ג, חטה שנמצאת בערב פסח בתרנגולת מבושלת, מותר [דבטלה] בששים, אבל אם חיממו התרנגולת בפסח בעוד שהחטה בתוכה חוזרת ליתן טעם בתוכה בפסח והוי במשהו. והוסיף הרמ"א, ומיהו בחימום כל שני אין לחוש, ויש מחמירין בכלי שני בפסח, וטוב להחמיר אם היד סולדת בו וכו'.

וביאר במשנ"ב (סקכ"ה) את דברי הרמ"א ויש מחמירין וכו', רוצה לומר וכו' לענין פסח יש לחוש לדעת המחמירים שם דס"ל דכלי שני מפליט ומבלע. - (וצ"ב דהלשון משמע דדוקא בפסח מחמירים).

ולולא דברי המשנ"ב, היה אפ"ל דהרמ"א לשיטתו ב"תורת חטאת" כלל ל"ג דלהרשב"א רק לכתחילה אסור (בכלי שני) אבל בדיעבד מותר, ולכ"י בהכרח צ"ל דאינו נותן טעם וא"כ בפסח דגם משהו אסור גם בדיעבד אסור, וזהו שכתב ויש מחמירין בפסח. וצ"ע.

ובמשנ"ב (סקכ"ו) כתב, ואם החטה אינה בקועה רק נתרככה, ויש הפסד מרובה ומניעת שמחת יום טוב, יש לסמוך להקל. [ובשעה"צ שם מבאר דכיון דאיכא כמה צדדים להקל מצרפין דעת השאילתות דליכא איסור במשהו].

ויעו"י סי' תס"ז ס"ט בתבשיל שנמצאו בו חטים, שהרמ"א מחמיר גם באינה בקועה [והחילוק פשוט דהתם איירי בכלי ראשון], ובמשנ"ב שם סקל"ט כתב דמ"מ אם גם לא נתרככה הסכימו כמה אחרונים להקל. [ועפ"י"ז פשוט וברור דלענין קמח שנטחון מחטים שבמשך שעות התיזו עליהם רסיסי-מים שיש חוששין משום "חמץ שעבר עליו הפסח", אין מקום להחמיר, אלא דצריך לברר אם לא נשתנתה המציאות].

ובמשנ"ב (סקכ"ז) כתב, ואף דבסי' תס"ז ס"ב משמע מרמ"א דאוסר הבשר שנשרה אף בצונן כשנמצא שם חטה, תירץ המג"א דהתם מיירי בבשר דאית ביה פילי ונאסר גם הבשר ע"י המים שנכנס בתוך הפילי, וכאן מיירי בדופן שלם שאז אין הבשר נאסר אלא ממים חמין, וכו'. והבגדי-ישע חולק עליו ודעתו וכו' דהכא איירי רמ"א מצד ההלכה וכו' ושם הוא רק ממנהגא שנהגו להחמיר אף בצונן, וכו'. ובשעה"צ כתב, לא ידענא מה כל החרדה הזאת שכל האחרונים מתפלגין, דלענין שיהא המים צוננן מתחמצין ע"י החטה בודאי בענין שהיה קצת שיהיה נשרה החטה במים עכ"פ עד שיתרכך, דלא מסתברא דע"י שיניח רגע אפילו חטה בקועה במים צוננים שיתחמצו המים, משא"כ לענין מים חמין בודאי תיכף משחיממו התרנגולת אפילו רגע בחמין נבלע בה משהו של חטה חמוצה.

וצ"ב תירוצו של השעה"צ, דהנה הקושיא היא איך התיר הרמ"א הכא (בנמצאת חטה בתרנגולת) כשאין יד סולדת, וא"כ אין כונת השעה"צ לחלק באופן שיש מרחק בין החטה לבשר כדאיירי בסי' תס"ז שם, אלא החילוק דבאין יד סולדת גם בשהחטה נוגעת אין נבלע מיד חמץ בבשר. [וא"כ צ"ב כונת השעה"צ במש"כ "דע"י שיניח רגע וכו' שיתחמצו המים"].

לע"נ ר' דב ב"ר שניאור זלמן ז"ל נלבי"ע כ"ג מרחשון תשי"ע ולע"נ מרת עדינה ב"ר בנימין ע"ה נלבי"ע ט' כסלו תשי"ע ולע"נ מרת גיטל ב"ר משה דוד נלבי"ע י"ב טבת תשע"א ולע"נ ר' אשר אלכסנדר ב"ר שלמה ישעיהו הלוי ז"ל נלבי"ע כ"י טבת תשי"ע ולע"נ ר' אלימלך ב"ר שלום ז"ל נלבי"ע כ"י טבת תשס"ח ולע"נ ר' יהושע העשיל ב"ר ישעיהו הלוי ז"ל נלבי"ע ל"י שבט תשס"ג ולע"נ ר' אברהם אהרן ב"ר אליעזר דוד ז"ל נלבי"ע ו' ניסן תשס"ט ולע"נ ר' שמואל יצחק ב"ר אליעזר ז"ל נלבי"ע י"ח אייר תשס"ט

* * *

נא להעתיר בתפילה ולעורר רחמי שמים, לרפואת הרב רפאל מיכאל בן רייץ, ולרפואת האברך רפאל שמואל בן יפת. נבניי הישיבה חזן ומפגש קשה בתאמת דורסים לרפוי"ש בתושחי"י

e-mail _____

zichronmeir@shtaygen.co.il

יוצא לאור ע"י כולל "זכרון מאיר" – חניכי סלבודקה

מקום הלימוד: בית-המדרש סלבודקה – דרכי-אי"ש

רח' האדמו"ר מנור 16, זכרון-מאיר בני-ברק

טל': 050-4125547

כתובת למכתבים:

ת.ד. 557, בני-ברק 51104

Address for letters:

P. O. B. 557 Bnei Brak 51303 Israel

The bank's details for wire transfers

The first international bank of Israel Ltd.

Branch: pugi bnei-brak no. 188

Branch address: 42, chazon ish st.

Bnei-brak 51511

Swift code: firbil3333

Iban: IL 45052188000000435120

Name: kollet zichron meir

מסמכת עמיתת ישיבת יוסף קרית"י ת.ר. 722 קריית (במחיר ד"ח) סייטון 13, ת"ר 588447498

שיעור בהלכות שבת מתקיים בס"ד (בחורף) במוצאי שבת קודש בשעה 10.00

(בקיץ) ביום ששי בשעה 10.00 לפנה"צ

הציבור מוזמן

השיעור בכולל קדימה, יתחדש בס"ד בזמן הקיץ הבעל"ט ביום ראשון בשעה 5.00.